

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (4- jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 3 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

Касимов Нодиржон Содикжонович

ҚАСДДАН ОДАМ ЎЛДИРИШ ЖИНОЯТЛАРИНИНГ УМУМИЙ ВИКТИМОЛОГИК
ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ 423-432

Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Есенбаев Джанибек Таирович

ЭКОЛОГИК ТУСДАГИ ФАВҚУЛОДДА ВАЗИЯТЛАРДАН МУҲОФАЗА ҚИЛИШНИНГ
ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 433-439

Джалилов Сардор Шавкатович

ҲУҚУҚ МАНБАЛАРИ ВА НОГИРОНЛИГИ БЎЛГАН ШАХСЛАРНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ
КОДИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ЖАРАЁНИ 440-447

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Mirzayev Qodir Toirovich

ZAMONAVIY XOR SAN'ATI TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 448-452

Васильченко Ольга Анатольевна

ИСТОРИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО ИСКУССТВА В
УЗБЕКИСТАНЕ 453-457

Эрназаров Алишер Эргашевич, Бекмурад Зариф Хуррамович

ЎҚУВ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ МОДУЛЛИ ВА ЛОЙИҲАЛАШТИРИЛГАН ТУРЛАРИ ҲАМДА
АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ 458-464

Mattiyeva Feruza Begmatdulobovna

TARJIMONLIK MALAKASINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLINGVISTIK VA DIDAKTIK
XUSUSIYATLARI 465-471

Jurayev Bobomurod Tojiyevich

ABU ALI IBN SINO QARASHLARIDA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI 472-476

Umurova Ma'rifat Yoshiyevna

XALQ QO'SHIQLARI VATANPARVARLIK TUYG'USINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI
SIFATIDA 477-481

Raxmanova Dildora Abdulxamid qizi

INGLIZ TILIDA AKADEMIK YOZUV TUSHUNCHASI VA UNING TALABALAR ILMIY
FAOILIYATIDAGI AHAMIYATI 482-486

Rajabiy Aziz Xasanovich

VOKAL ARTISTI FAOLIYATIDA SAHNA MAHORATINING O'RNI 487-491

Omanov Rashid Sherqobilovich

O'QUVCHILARDA EKOLOGIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARINI TO'G'RI
TASHKIL ETISH 492-495

Салимов Ақром Хайитович

БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ОИЛА, МАҲАЛЛА ВА МАКТАБ ҲАМКОРЛИГИНИ АМАЛГА
ОШИРИШНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ 496-501

Mamatmurodov Sharofjon Khudoyarovich

TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI 502-508

Ли Екатерина Владимировна

СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИННОВАЦИЙ И ИННОВАЦИОННОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 509-517

Umurova Ma'rifat Yoshiyevna,
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi,
m.y.umurova@buxdu.uz

XALQ QO'SHIQLARI VATANPARVARLIK TUYG'USINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA

Annotatsiya. Maqolada vatanparvarlik tushunchasining mazmun-mohiyati, talabalarda vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishda xalq qo'shiqlaridan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etishi tadqiq etilgan. Musiqiy qadriyat va musiqiy madaniyatni shakllantirishning o'zaro aloqadorligini tahlil etish asosida vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammo ekanligi asoslangan.

Kalit so'zlar: Vatan, vatanparvarlik, xalq qo'shiqlari, talaba, musiqa

Umurova Marifat Yoshievna,
lecturer at Bukhara State University

FOLK SONGS AS A MEANS OF DEVELOPING PATRIOTIC FEELINGS

Abstract. The article examines the essence of the concept of patriotism, the importance of using folk songs in developing a sense of patriotism among students. Based on an analysis of the relationship between musical values and the formation of musical culture, it is shown that the development of a sense of patriotism is a social and pedagogical problem.

Key words: Family, patriotism, national song, student, music.

Умурова Марифат Ёшиевна
преподаватель Бухарского государственного университета

НАРОДНЫЕ ПЕСНИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ЧУВСТВА

Аннотация. В статье рассматривается сущность понятия патриотизма, значение использования народных песен в развитии чувства патриотизма у студентов. На основе анализа взаимосвязи музыкальных ценностей и формирования музыкальной культуры показано, что развитие чувства патриотизма является социально-педагогической проблемой.

Ключевые слова: Родина, патриотизм, народные песни, студент, музыка.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI1Y2024N68>

Kirish. Ta'lim va tarbiya birgalikda olib boriladigan jarayon bo'lib, uni bosqichma-bosqich amalga oshirish lozim. Bolalarga to'g'ri ta'lim va tarbiya bermaslik, ularning tafakkuri, dunyoqarashini rivojlantirmaslik noxush oqibatlarga olib kelishini zamonaviy davr voqealari yana bir karra isbotlaydi. "Ta'lim to'g'risida" gi Qonunda ta'lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarning singdirilganligi, ta'lim va tarbiyaning insonparvarlik, demokratik xususiyati asosiy prinsip sifatida belgilangan [1].

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev ta'kidlaganidek: "Barchamizga yaxshi ma'lumki, vatanparvarlik har bir davlat hayotining ma'naviy asosi hisoblanadi va jamiyatni har tomonlama rivojlantirish borasida eng muhim safarbar etuvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Shuning uchun ham fuqarolarimizda bizga mutlaqo yot bo'lgan zararli ta'sirlarga qarshi mustahkam immunitetni shakllantirish va Vatanimiz taqdiri uchun mas'uliyat tuyg'usini mustahkamlash bo'yicha aniq chora-tadbirlarni ko'rishimiz shart" [2].

Asosiy qism. Yoshlarni milliy an'analar, ajdodlarning yetakchi udumlari va o'tmishdagi ma'naviy merosga hurmat ruhida tarbiyalash milliy ta'lim va tarbiya konsepsiyasi talablaridan biri hisoblanadi va bu yangi tarixiy bosqichda milliy tarbiyaning mohiyati, maqsadi, vazifalari va mazmunini tartibga solib, uning komil inson shaxsini shakllantirishdagi roli va mavqeyini belgilaydi. Uzluksiz ma'naviy tarbiya kontsepsiyasini amalga oshirish jarayonida yoshlarda Vatanga sadoqat, tadbirkorlik, irodalilik, mafkuraviy immunitet, mehr-oqibatlilik, mas'uliyatlilik, bag'rikenglik, huquqiy madaniyat, innovatsion fikrlash, mehnatsevarlik kabi muhim fazilatlarini shakllantirish ajdodlarimizning boy ma'naviy merosini mazkur axloqiy fazilatlar majmui bo'lgan milliy tarbiya an'analari, vositalari, shakllarini o'rganish ham alohida vazifa sifatida ko'rsatilgan [3].

Vatan tushunchasining ilmiy, pedagogik, falsafiy, badiiy, jihatlariga to'xtaladigan bo'lsak, 2006 yilda nashr etilgan "O'zbek tilining izohli lug'ati"da vatan tushunchasiga quyidagicha ta'rif berilgan: Kishi tug'ilib o'sgan va o'zini uning fuqarosi hisoblagan mamlakat; kishining tug'ilib o'sgan o'lkasi, shahri yoki qishlog'i; turar joy, boshpana, maskan, uy sifatida talqin etilgan [4].

"O'zbekiston milliy ensiklopediyasi"da esa, vatan tushunchasiga shunday ta'rif keltiriladi: Vatan — kishilarning tug'ilib o'sgan joyi, yurti, mamlakati; tarixan muayyan xalqqa tegishli hudud hamda uning tabiati, aholisi, o'ziga xos taraqqiyoti, tili, madaniyati, turmushi va urf-odatlar majmui. Vatan ona kabi muqaddas. Vatan oldidagi qarzdorlik tuyg'usi, mas'uliyati har bir yetuk insonga xos xususiyatdir. Vatanni sevish vatanparvarlikda namoyon bo'ladi [5].

U.Mahkamov "Axloq-odob saboqlari" kitobida vatan tushunchasiga quyidagicha ta'rif beradi: "Vatan — har bir kishida o'z uyiga, tug'ilib o'sgan yurtiga, eng yaqin kishilari ota-ona, aka-uka, opa-singillariga bo'lgan munosabatida aks etadi. Ona-Vatan shunday tushunchaki, u kishi qalbida hech qachon o'zgarmaydi. Vatanga muhabbat tuyg'usi ona suti bilan qonga kiradi. Bu aziz tuyg'uni ona allasi parvarish etadi, voyaga yetkazadi" [6].

"Ona — yurt va vatanparvarlikning o'zaro aloqadorligiga — deydi V.V.Makarov — aniq tarixiy muayyanlik xosdir: shu bilan birga jamiyatning har qanday tizimida ona — yurt fenomeni tarkib topadiki, shunda sotsial-biologik zamin (muayyan kishilar birligida muayyan sotsial makonda tug'ilishi) subyektning u bilan sotsial-emotsional bog'lanishini ta'minlaydi va shaxs va davlat munosabatlarning erishilgan darajadagi monandligi fuqarolarni unga nisbatan munosabati bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri bog'liq qilib qo'yadi" [7, 11].

Vatanparvarlik muammosi mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy va madaniy hayotidagi eng dolzarb muammolardan biridir. Vatanga muhabbat va sadoqat azaliy qadriyatlardan bo'lib, asrlar, ming yillar davomida mustahkamlanib kelgan. Shubhasiz, vatanparvarlik tarbiyasi va bu muammoni yanada chuqurroq o'rganmasdan turib jamiyat to'laqonli faoliyat yurita olmaydi. Bunday sharoitda ta'lim-tarbiya ishlarining butun tizimi alohida ahamiyatga ega bo'lib, u bo'lajak musiqa fani o'qituvchisida yoshlarda avlodlar uzluksizligi, milliy g'urur va eng avvalo, vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishga qaratilishi

lozim, chunki maktab ko'p jihatdan mamlakatning vatanparvar fuqarosini shakllantirishni belgilaydi.

Vatanparvarlik tarbiyasining maqsadi — o'z Vatanga sadoqatli va mehribon, o'z mehnati bilan Vatanga xizmat qilishga, o'qishga va uning manfaatlarini himoya qilishga tayyor vatanparvar shaxsni tarbiyalashdir. Ma'lumki, musiqa san'ati tarixni idrok etishning universal vositalaridan biridir. Musiqa san'ati kuchli hissiy ta'sirga ega, odamlarning ichki dunyosini o'zida mujassam etadi, insonga "tajribalar madaniyati" ni rivojlantirish, chuqurlashtirish va yaxshilashga yordam beradi. Musiqa san'atining tarbiyaviy ahamiyati turli musiqiy janr va uslubdagi asarlarda, xalq og'zaki ijodida jamlangan ijobiy ma'naviy tajribani avlodlarga yetkazishda, xalq musiqasining "oltin fondi"ni asrab-avaylash va izchil boyitishdadir.

"Musiqa — inson mavjudligining zaruriy ma'naviy atributidir", deb aytgan Aristotel. Talabalarda musiqa ta'limi, ayniqsa xalq qo'shiqlari vositasida vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud.

Talabalarda xalq qo'shiqlari vositasida vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarga ega, bu ko'plab tadqiqotlarda tasdiqlangan. N.A.Vetluginaning so'zlariga ko'ra, "aynan musiqa inson qalbini chuqurlashtirish va takomillashtirishga chaqiriladi. Musiqiy rivojlanish umumiy rivojlanishga ajralmas ta'sir ko'rsatadi: hissiy soha shakllanadi, tafakkur takomillashadi, san'at va hayotda go'zallikka sezgirlik tarbiyalanadi". Vatanparvarlik tarbiyasi vositasi nafaqat qo'shiq so'zlari, balki yoshga mos ravishda tanlangan, tinglash musiqa sadosi bilan qo'shilib turadigan xalq og'zaki ijodiyoti namunalari ham bo'lishi mumkin.

Musiqa uzoq vaqt davomida vizual taassurotlarni saqlashga qodir. Vatanga muhabbatni rivojlantirish onaga muhabbat va hurmatni tarbiyalamasdan amalga oshirish mumkin emas. Ona haqidagi qo'shiqlar o'quvchilar repertuariga doimiy ravishda kiritiladi, ular o'quvchilarning samimiy va bevosita hissiyotlarini uyg'otadi. Xalq og'zaki ijodiyoti mazmunining boyligi va xilma-xilligi yoshlarni vatanparvarlik tarbiyasiga hissa qo'shadi. Musiqa tinglashda o'zbek xalq qo'shiqlari va kuylaridan foydalangan holda, ular o'quvchilarni o'zlarining badiiy va kognitiv xususiyati bilan jalb qilishadi. Shunday qilib, xalq musiqa san'ati — o'quvchilarning kundalik hayotiga kiritilgan va vatanparvarlik rivojlanishining ajralmas qismiga aylangan kuchli ta'lim va tarbiya manbai. Musiqani his qiladigan va tushunadigan o'quvchi-talaba, qo'shiq aytishni va raqsga tushishni yaxshi ko'radi, atrofdagi dunyoni va tabiatni sevadi, demak u beparvo, qo'pol va shafqatsiz bo'lolmaydi.

O.P.Radinova ta'kidlashicha, "musiqiy san'at — bu yosh o'quvchi tomonidan idrok etilishi mumkin bo'lgan yagona san'at turi. Xalq pedagogikasi beshik kuyidan boshlanadi. Musiqaga hissiy javob berish hayotning birinchi oylarida o'quvchida paydo bo'ladi va rivojlanadi".

Vatanparvarlikni tarbiyalashda bo'lajak musiqa fani o'qituvchisining musiqiy faoliyatini tashkil qilish uchun turli xil tashkiliy va pedagogik sharoitlardan foydalaniladi: to'g'ridan-to'g'ri ta'lim faoliyati, musiqiy tanaffus, ta'til va o'yin-kulgida, o'yinda, mustaqil faoliyatda qo'llaniladi.

Talabalarda xalq qo'shiqlari vositasida vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishning asosiy shakllaridan biri bu bevosita musiqiy ta'lim faoliyatidir.

Yuqoridagi so'zlar zamonaviy maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash jarayonida folklor tafakkuridan foydalanishning ahamiyati ko'lamini to'liq aks ettiradi.

Xalq og'zaki ijodida ming yillik xalq pedagogik tajribasi nutq, musiqiy va she'riy qobiliyat, mantiqiy va obrazli tafakkur, topqirlik, yumor, kinoya, mehnat va jismoniy mahoratni

rivojlantirishning eng tabiiy va zarur shakllarini tanlab olgan va ular taqdim etilgan. Folklor badiiy pedagogikadir. Soʻz, musiqa, harakat, ritm bilan taʼlim. Xalq ogʻzaki ijodi, asosan, milliy xususiyatga ega boʻlib, xalq uchun umumiy qarashlar, ideal va intilishlarni ifodalaydi, butun xalq uchun muhim boʻlgan masalalarni koʻrsatadi. Qoʻshiqlarda xalq maʼnaviyati qudrati, irodasi ifodalanadi. U kishilarni ruhan tetiklikka, jasoratga, mehnatsevarlikka, vatanparvarlikka, doʻstlikka, sevgi sadoqatga chorlaydi.

Boʻlajak musiqa taʼlimi oʻqituvchilarida vatanparvarlik tuygʻusini rivojlantirish xalq qoʻshiqlari, laparlari, allalaridan namunalar toʻplab kelishni talabalarga ijodiy vazifa sifatida topshirish ham maʼqul usuldir. Dastur va darsliklarga kirmagan, talabalar tomonidan mustaqil ijodiy ish tarzida toʻplangan bunday xalq ogʻzaki ijodi namunalarini tahlil qilishda asosiy diqqat ularning milliy qadriyatlar talqini bilan bogʻliq oʻynoqiligiga, gʻamgin yo vazmin ruhiga qaratilishi maqsadga muvofiq.

Xulosa. Xulosa qilib aytadigan boʻlsak, boʻlajak musiqa taʼlimi oʻqituvchilarida xalq qoʻshiqlari vositasida vatanparvarlik tuygʻusini rivojlantirish yetarlicha oʻrganilmagan zaxirasidir. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonida nafaqat davlat taʼlim muassasalarida, balki oilada ham musiqa sanʼati vositalarini har tomonlama targʻib qilish va ommalashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Oʻzbekiston Respublikasining «Taʼlim toʻgʻrisida»gi Qonuni. 2020 yil 23 sentabrdagi OʻRQ-637 son
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. - Тошкент: «Ўзбекистон» НМИУ, 2017. 229-230 бетлар.
3. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 31 dekabrdagi “Uzluksiz maʼnaviy tarbiya Konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi 1059-son Qarori
4. Ўзбек тилининг изоҳли луғати : [Текст] : 80 000 дан ортиқ сўз ва сўз бирикмаси : 5 жилдли / ЎЗР ФА А.Навоий номидаги Тил ва адабиёти ин-ти ; А. Мадвалиев таҳрири остида ; таҳрир ҳайъати Э. Бегматов [etc.]. - Тошкент : Ўзбекистон миллий энциклопедияси, [2006-2008].
5. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти-Тошкент, 2001
6. Улфат Махкамов. Ахлоқ - одоб сабоқлари. Т., “Фан”, 1994.
7. Макаров В.В. Патриотизм как философская проблема. Автореф. ... докт. филос. наук. - М.. 1990. - С. 11.
8. Жураев Б. Т., Абдурахмонова Д. У. Эстетическое развитие школьников средствами узбекского музыкального фольклора //Вестник Чувашского государственного института культуры и искусств. – 2019. – №. 14. – С. 77.
9. Жураев Б. Т. Социально-духовное развитие студентов //Россия-Узбекистан. Международные образовательные и социально-культурные технологии: векторы развития. – 2019. – С. 22-23.
10. Umurova M. Y. Practical Possibilities of Spiritual-Moral Formation through Folk Songs //Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN. – Т. 2795. – №. 546X. – С. 55.
11. Yoshiyevna U. M. Musiqa taʼlimida bolalar folklor qoʻshiqlarini oʻrgatish pedagogik muammo sifatida //TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 156-162.

Raxmanova Dildora Abdulxamid qizi

Namangan davlat universiteti,
Ingliz tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi
Gmail: raxdildora18@gmail.com

INGLIZ TILIDA AKADEMIK YOZUV TUSHUNCHASI VA UNING TALABALAR ILMIY FAOILIYATIDAGI AHAMIYATI

Annotatsiya. Bugungi kunda oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida, talabalarning akademik yozuv malakalarini rivojlantirish, ushbu soha taraqqiyotiga olib boruvchi omillardan biri deb aytish mumkin. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarining mahalliy va Jahon miqyosida reytingini aniqlashda bevosita ularning ilmiy va akademik faollik natijalarini xalqaro tan olingan jurnallarda e'lon qilinganligi bilan ham izohlanadi. Ushbu maqola akademik yozuv terminiga atroflicha ta'rif berishga va uning talabalar ilmiy faoliyatini oshirishdagi o'rni xususida fikr yuritishga bag'ishlangan. Maqolada mavzu yuzasidan oliy ta'lim talabalari bilan so'rovnomalar o'tkazilgan, bu yuzasidan xulosalar chiqarilgan va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: akademik yozuv, ilmiy faoliyat, tadqiqot olib borish, akademik yozuv malakasi, ilmiy yozuv terminologiyasi

Raxmanova Dildora Abdulxamid qizi

Namangan State University,
English language and literature department

THE CONCEPT OF ACADEMIC WRITING IN ENGLISH AND ITS IMPORTANCE IN THE SCIENTIFIC ACTIVITY OF STUDENTS

Abstract. In today's conditions of modernization of the higher education system, it can be said that the development of students' academic writing skill is one of the factors leading to the development of this field. In particular, when determining the ranking of higher education institutions at the local and global level, it is directly explained by the results of their scientific and academic activity published in international journals. This article is dedicated to giving a detailed definition of the term academic writing and thinking about its role in improving students' scientific activity. In the article, questionnaires were conducted with students of higher education on the topic, conclusions were drawn and recommendations were given.

Key words: academic writing, scientific activity, conducting research, academic writing skills, scientific writing terminology.

Рахманова Дилдора Абдулхамид кизи

Наманганского государственного университета,
Преподаватель кафедры английского языка и литературы

ПОНЯТИЕ АКАДЕМИЧЕСКОГО ПИСЬМА НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ И ЕГО ЗНАЧЕНИЕ В НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ

Аннотация. В современных условиях модернизации системы высшего образования можно сказать, что развитие навыков академического письма у студентов является одним из факторов, ведущих к развитию данной сферы. В частности, при определении рейтинга высших учебных заведений на локальном и глобальном уровне это напрямую объясняется результатами их научной и академической